

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вредн. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жит сваки пут.

БРОЈ 15.

У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 15. АПРИЛА 1873.

ГОДИНА III.

ПРЕТПЛАТНИЦИМА „ГЛАСА НАРОДА.“

Крајем овога месеца истиче претплата свим оним претплатницима који су са 1 фор. претплатили на 4 месеца, а тих је велика већина међу претплатницима „Гл. Народа.“

Пошто смо ради реда и опстанка листа усвојили правило без изузетка: да никоме не шиљемо листа који није претплатио; то умољавамо сву г. г. претплатнике, којима истиче претплата крајем овог месеца, да пошаљу поштанском упутницом (Postanweisung) на „Администрацију Гл. Народа“ у Нови Сад било 1. фор. у име претплате до краја Августа, било 2 фор. у име претплате до краја ове године, па ће им се лист слати непрекидно и тачно као и до сада.

Уза све то што сви осећамо, како је ова година у свему оскудна, стекао је наш лист до јако 780 претплатника и тиме је осигуран да може излазити без штете издавачке дружине. Што смо добили и оволики број претплатника из свију крајева нашега народа, заслуга је појединих родољуба и народних учитеља, који су се својски заузели те купили претплатнике и препоручивали наш лист. Ми им у име дружине, која пише и издаје овај лист захваљујемо најтоплије на њиховој ревности, и молимо их да нам и даље не одреку своје родољубиве помоћи, него да пораде да „Глас Народа“ све то више продре у све слојеве народа.

У онај мах када „Глас Народа“ стече пуних 1200 претплатника доносиће у сваком броју лепе илустрације, које ће разјашњивати корисну и забавну поуку листа. Ми смо тога ради већ ступили у свезу са неким илустрованим листовима и знатнијим дрворезницама у Немачкој, и сад стоји до самога народа, да обилатом претплатом помогне, да у „Гл. Народа“ добије за беспримерно јефтину цену недељни илустровани лист.

Ми обраћамо овим пажњу наших честитих скупитеља на ову нову околност, од њиховог ревносног заузимања зависиће хоће ли лист моћи да постигне и ову цел.

Претплатницима, који су у овој трећини године мало доцније претплатили послали смо све дојакошње бројеве изузев 1-ви број, који ћемо им послати, док га по ново прештапамо. За нове претплатнике имамо још непрестано потпуних бројева од почетка године. Молимо сваког новог претплатника да означи од када жели лист? У нас почиње претплата Јануаром, Мајем и Септембром, а рачуна се на пуне форинте ради лакшег рачуна.

Из дојакошњег садржаја листа види се, да ли је вредно да оваки лист и даље излази. Број наших сарадина све то више расте а у доидућим бројевима започиње своју сарадњу утемељитељ „Гл. Народа“ и бивши уредник му познати популарни писац г. Панта Поповић. Уредништво се постарало и за сталног извештача у Бечу, који ће писати за „Гл. Народ“ за нимљиве извештаје о светској изложби у Бечу.

Што се наш читалачки свет одазове обилнијом претплатом, то ће и лист бити богатији по садржају, јер ће издаваоци моћи већ по нешто и награђивати одабраније саставе. —

Изражавање листа зависи једино од обилне и уредне претплате. Претплата износи 1 фор. од Маја до краја Августа, а 2 фор. од Маја до краја године, а шиље се Администрацији „Гласа Народа“ у Нови Сад.

Уредништво „Гласа Народа.“

У ВРЛИНИ ЈЕ НАШ СПАС!

I.

У последњим годинама дошли смо до увиђавности, да опадамо и пропадамо у овим крајевима, да не напредујемо ни тамо где смо скроз и скроз своји онолико, колико би требало да напредујемо према времену у ком живимо. Кад смо почели да хватамо рачун, шта нас све убија и затире, згрозили смо се, почели смо већ да очајавамо, да ће нас као Срба нестати са лица земље. Очајање је мати многих беда, оно замућује бистар поглед, заноси памет. Човек у очајању не ради онако, као што би ваљало да ради, да се спасе и подигне, да се оснажи и окрепи, он живи на сумце па куд пукло да пукло. Очајавајућ о себи и о нашем народном животу нећемо се помоћи. Говорећ о своме пропадању нећемо се подићи. Ми треба да радимо, сваки собом, сви заједно у братском друштву, да се изчупамо из зла што нас дави и сатира. Треба да се оканемо грехова и порока, који су нам разјели и тело и душу, треба да пренемо новим, бољим животом.

Нетреба да скрстимо руке као преблаги Јеврем, па да чекамо што је суђено нека нам буде. Не треба да будемо бабе, да вечито наричемо, ово нас уби, ово нас сатре. — Треба да будемо људи! Кад смо већ сазнали да смо запали у зло, да смо огрезли у мане и пороке — не ваљајмо се и даље по њима; него тражимо пута и начина, како ћемо се отрести овога зла, како ћемо ударити бољим путем.

Било је пре нас јавнога говора*) о читавом низу мана и порока наших. Из тога разговора изишло је што но реч, да нит ваљамо себи, нит својима, готово да не ваљамо ни Богу, ни људма. Казало се и доказало се да не живимо мудро и умерено, да убијамо своје здравље, жене су нам нероткиње и разметкиње, куће су нам са раскоша и лудих обичаја осиромашиле, са сувишна трошења а немарна и неразумна рада измакла нам се земља из руку; у занатима смо неук, у трговини слаби, у сваком знању и умењу још смо деца, у јавним пословима смо несложни, један другом завидимо, један другог рушимо и обарамо, из дана у дан све нас је мање — а суђено нам је зар да сасвим пропаднемо.

Ајде нек је све то тако али ево ми ћемо да кажемо другу реч. Није нам суђено да пропаднемо! Ми нисмо још тако пали а да не можемо опет устати. Ми се нисмо још толико упропастили а да се не можемо опоравити, да не можемо доћи опет на своју стару снагу. Јесмо ли се сами упропастили? Рецимо да јесмо. Чекамо ли ми да нас когод други спасе из наше пропасти? Не чекамо. Па кад нечекамо а ми у се и у своју снагу, па шат још није доцкан.

Вели се да су нас убиле наше рођене мане. Кад смо пали са мана, онда нема друга пута него:

* Купи књигу: Зашто наш народ у Аустрији пропада? стоји само 30 новч. Добићеш је у књижари браће Јовановића у Панчеву.

дижимо се врлинама! Који човек пао са нерада — у раду му је спас. Који је човек опао са болести, тај ће се подићи здрављем. Ко је клонуо са незнања тај ће се опоравити знањем. Ко је посрнуо са слабости, тога ће уздићи снажно тело и душа. Кога је убила неумереност и нечистота, томе помаже само умереност ред и чистота.

Питајте све лекаре на свету па ево главе ако знају другог лека. Не помаже у нас клин клином, него клин маљем. Мане и пороци не лече се новим манама, већим гресима, него на место мана, развијај врлину, јер она подиже, снажи и даје живота.

Вели се, нит смо сами како ваља, нит смо на свом огњишту како ваља, нит смо у друштву како треба.

Нећемо да набрајамо какав је сваки од нас по себи. Ајде нек смо сви и сваки чудо и покор, али ћемо прво да набројимо шта све треба да су врлине сваког појединог човека па да буде човек.

Човек, ајд да речемо сваки од нас, треба да је мудар и паметан да зна и уме. Човек се науком учи да позна свет, да зна свачему свога узрока, да зна на што је све, да може тиме да одржава, да развија себе и своју снагу. Човеку је наука будно и бистро око, којим разгледа и сазнаје све што је око њега, испод њега и изнад њега. Кад човек развија памет своју науком, онда богати сам себе, јер ко много зна и уме лако му је да живи у свету. Мудро ли ти је рекао онај мудрац, када се провалио брод на ком је путовао, па му другови ударише у заповеку што изгубише сав свој иметак: Ја, вели, носим све своје благо у себи!

Наша је мана незнање. Са незнања живимо у глупости, верујемо којекакви празноверице, гатке и булазнења, слепи смо код очију. Са незнања немамо толико памети и мудрости да погледимо у напред, да оценимо сваку ствар и сваку прилику. Са незнања не рачунимо што носи дан шта ноћ, не простиremo се по губеру, не управљамо се по својој снази. Отуда је да живимо без рачуна, да упадамо у свакојаке незгоде и неприлике, да се излажемо силесији опасности, да убијамо своју снагу и подривамо живот свој.

Незнање је мана, болест — знање је врлина, лек. Нико се није родио незналица, нико се није родио научен. Човек остаје незналица, човек постаје зналац. Данас је лако знати и умети, али без муке нема науке. Ко још и данас чами у незнању сам је себи крив. У сваком месту имамо школа — зар зато, да стоје пусте? Наши учени људи пишу књиге и новине, казују у њима знање и умење — зар зато, да ми завијамо у њих сир и сланину? Знаш да ће који мудријаш рећи: „Е гле ти овога тај би хтео, да је цео свет учен, да су сви господа, а ко ће клепати брајко?“

Рече и оста жив! Та човече божији, није мени ни у крај памети, да оденем цео свет у господско руво! Било нас је и дојако а биће нас и одјако, који ћемо орати и копати, који ћемо ићи по занату, који ћемо трговати, који ћемо судити, кнезовати, лечити болне, бранити правду, учити децу и служити божију службу; али разуми ме добро: Данас се неради земља као што су је радили пре Косова, данас се не тера занат као што се терао пре потопа, данас се не тргује као што је трговао грк Дима, данас се не уче деца као што су се некад учили, данас није доста ако свештеник очита само пази и пази. Све је данас напредније. Цео се свет окренуо и иде унапред. За сваки посао треба данас више мозга и памети него што је пре требало. Сви се отимају да уче и науче све оно са чега су људи снажни и богати, само ти брате Србине, опључујеш и уздишеш: „Хе нема ти оног старог времена! То је био живот.“ Ти славиши поштујеш Св. Николу и верујеш да он чува шајке и бродове и на мору галије. Е сад да ти кажем. Био један човек на мору, па дуне ветар а човек већ да се удави. У зло доба сетисе Св. Николе. „Помози св. Никола, ако бога знаш.“ А св. Никола ће му рећи: „Мажни и ти рукама брајко!“ Тако ти је то, мој Србине брате, ако ћеш ти све уздисати за старим временом, ако нећеш да увидиш да данас сваком човеку треба памети, да зна и уме све што се може знати и умети у његовом послу, ако нећеш магнути рукама да се учењем а науком сам извучеш из глиба глупости и незнања, онда слободно пиши: пропало!

Не знам како стоји оно што певају: „Блажени ништи духом, јер је њихово царство небесно,“ али ти кажем: Блажени који су паметни и учевни духом, јер они ће живети рајовдена земљи.

УСТАВ И УСТАНОВЕ У УГАРСКОЈ.

V.

Рекли смо да је по закону, који се зове прагматичком санкцијом, угарски краљ увек онај, који је уједно аустр. цар, даље да је овим законом Угарска у лицу свога краља неразделимо спојена са земљама аустр. царевине. Из ове тесне свезе следи то, кад би непријатељ напао Угарску, онда је дужна Аустрија да је брани свом снагом својом а тако исто дужна је Угарска да помогне Аустрији, кад њу нападне непријатељ.

По томе што су Угарска и Аустрија дужне да се заједнички бране, то ваља да заједнички обављају и оне послове што се односе на ту заједничку одбрану. Те послове, зовемо ми по закону заједничким пословима. Пре тога обављао је угарски краљ и угарски сабор те послове и друга земља није имала у то да се меша, јер у Аустрији је била апсолутна владавина, па је аустр. цар самовласно располагао у

свим државним пословима. Но у новије доба добише и аустријске покрајине свој устав и имају права да речну и они по коју у свим оним пословима, који се и њих тичу.

Поводом тим склопише Угарска и Аустрија год. 1867 уговор и погодбу, која одређује те заједничке послове, и начин како се рукују и обављају. Та погодба садржи се у 12 зак. чл. од 1867 и ево ћемо да наведемо шта је најглавније у њој.

Из прагматичке санкције, по којој су Угарска и аустријске покрајине неразделимо под једним владом следи то, да ако когод нападне на земљиште и сигурност или Угарске или Аустрије, то је целокупна држава дужна да заједнички одбрани тај нападај. Из ове заједничке одбране извире да су заједнички: 1. спољни послови 2. војска, 3. трошак (финансија) око тих заједничких послова.

У данашње доба нису више државе ограђене једна од друге кинеским зидом. Људи путују у туђе земље па понеки и тргују по тим земљама и траже себи туђе разна занимања. Са тога је нужно да се свака држава састара, да су њезини грађани сигурни и у туђој земљи, да их нико не дира, да им не наноси никакве штете ни квара. Осим тога, има држава које вребају згуду, па да на друге државе нападну, да их освоје и себи присаједине. Из овога је врло нужно, да влада једне државе пази како је влада других држава расположена према њој, да настоји да с њоме живи у пријатељству и у пријатељским одношајима, па ако би влада стране државе хтела да отпочне рат, да то испина за времена, да се може и сама спремити, да не дочека тај нападај скрштеним рукама, него да је спремна за своју одбрану. Да би дакле држава могла да очува своје интересе, ца би их могла да унапређује и помњиво да прати, у то име држе државе у страним државама по једног посланика са нужним особљем. Ако је држава послала свога посланика, да исти заступа само трговачке интересе, онда се тај посланик зове конзуло. Дакле ти политички послови напрама страним државама, заступање и одбрана истих зову се спољним пословима. Ма да је угарски краљ уједно и аустријски цар, то он држи по страним дворевима само по једног посланика, који туђе подједнако заступа интересе и Угарске и Аустрије. Зато се тај посланик и зове аустро-угарским послаником, а скуп земаља, које он заступа зове се аустро-угарском монархијом.

Држави је и то цел, да брани своје земљиште и своје становнике од нападаја с којему драго стране и да одбија те нападаје свом својом снагом. У то име држи свака држава војску. Та војска је Угарској и Аустрији заједничка и по томе нема одељене засебне угарске војске и аустријске војске. Сви послови који се обављају, да је војска као што ваља уређена са оружјем и опремом снабдевена зову се војеним пословима. Дакле спољни послови, војени по-

слови и трошкови који су нужни за обављање ових послова јесу заједничка ствар Угарске и Аустрије. Руковање тих заједничких послова поверено је заједничком министарству у коме је један заједнички министар спољних посала, војени и један министар финансије. Ово заједничко министарство седи у Бечу: Но и ови заједнички послови обављају се уставно и у то име бира Угарски сабор и Аустријско државно веће из своје средине по броју једнако изасланство које се по закону зове делегацијом. Те делегације састају се на краљев позив сваке године на изменце у Пешти и у Бечу, саветује се у засебним седницама о заједничким пословима, могу да позову поједине министре на одговор и да доносе у појединим питањима своје одлуке.

Споменуемо колико је земаљски сабор важан чинитељ у државном већу. Рекли смо да је народу најважније право да утиче на стварање закона. По старедавном угарском уставу, доносио је увек краљ и народ заједнички законе. Тако је то бивало од вајкаде, тако је то и данас.

Но у старије доба није народ тако утицао на донашање закона као што утиче данас. До год. 1848 уживали су политичка права само ова четири staleжа: 1. Црвени велики достојници 2. Велика властела, 3. Племићи. 4. Краљев. градови. У црвене великодостојнике бројали су се католички, православни и унијатски митрополити и владике. Велике властеле било је од две руке, једна је била што је носила највећа часништва у држави, као што је то био палатин, земаљски судија, хрватски бан, таверник, чувари круне, велики жупани, а други су били везови грофови и баруни. Они племићи што их нису бројали у црвене и државне великодостојнике били су племићски staleж. Краљевски градови биле су пак оне вароши које су по краљев. повељама биле изузете испод власти жупаније, те су на свом земљишту самостално управљале и судиле. Ова четири слоја што их набројисмо сачињавала су четири земаљска staleжа.

Најглавнија права ових овлашћених staleжа биле су ево ова: Њих није смео нико да затвори, ако нису пре тога редовним судом суђени и осуђени, они нису плаћали никакве порезе, дације и ђумручарине (становници краљев. градова плаћали су војену порезу), они нису били дужни да дају станове војницима (изузев краљев. градова). Мимо то долазили су сви на земаљски сабор, и то црвени световни великодостојници долазили су лично на сабор, а племићи и краљев. градови бирали су посланике, тако да су сви племићи у једној жупанији бирали све по двојицу посланика. Уз ова права била је дужност племићима, чим непријатељ нападаше земљу да иду на војску и да у земаљским границама војују о свом бруву и руву.

Чланови земаљског сабора делили су се у два тabora, црвени и државни великодостојници и влас-

тела заседавали су у тако званој горњој табли; посланици жупанија а краљев. градова заседавали су у долњој табли. Свака је табла (дом, кућа) држала своје засебне састанке, што је на прилику дољња табла доконала то је после послала горњој табли да се и она саветује о томе, јер само оно је било саборска одлука у чему су се обе табле сагласиле. Таку одлуку слали су после краљу да је и он потврди.

Сабор, сазива краљ и он га одгађа и распушта и по ново сазива. Он подноси предлоге сабору и саборске одлуке важе само онда као закон ако их краљ потврди. У старије доба држали су земаљске саборе на разним местима, пре муачке битке држали су их на ракошком пољу код Пеште, затим час у овој час у оној вароши. После муачке битке па све до год. 1848 држали су земаљ. сабор понајвише у Пожуну. У задње време држао се сабор бар сваке три године дана по једанпут. О сабору како га преустројише закони од год. 1848 говорићемо идући пут,

ИЗ ФИЗИКЕ.

(Свршетак.)

9. Предмети што их видимо око себе, понајвише су овог сложеног карактера. Вода коју пијемо поста-ла је уједињењем два друга тела, кисеика и водика, и ако је свако од ових тела плин, и ни једно од њих нико никад није видио у течном стању. Со на нашем столу производ је кемичког уједињења гаса званог хлорин са металом содијом (натрон,) а ни једно од оба тела није ни налике на со.

10. Не само да се може спојити једно просто тело с другим него и сложена тела уједињују се па производе јошт сложенија. Има, на пример, један тешики плин који се често купи на дну дубоких места, и често хоће да угуши људе кад несмотрено залутају на така места: овај гас је спојак елемента угљика са кисиком, и зове се угљена киселина. Креч што се употребљава за зидање јесте спојак метала званог калцијум са кисиком, а производ је што се каже оксид калцијума, или креч. Но она спомену-та угљена киселина има снагу да се споји са кречом и да начини тело које се зове карбонат креча, што је савршено различно и од једног и од другог. Мрамор је кречни карбонат; креда такођер а и леши провидни кристал звани ајслендски шпат. Разлика у томе, како се сложе честице међу собом, често чини да тела кемички истоветна показују савсим различна својства. Сумпор, на пример може бити жут, црвен, или црн, већ према начину како је зготовљен; али он је увек сумпор. Која два тела могу бити различнија међу собом спољашње него сјајни и скупоцени дијаманат и комад чађава угља? Ипак они су на длаку једна супстанција, и дијаманат, тврд и леп као што је, може изгорети као парче угља. Ми

би могли ићи и даље овако, али довољно је, мислим, речено, да човек добије појма о назорима данашњих научњака гледе природе и својстава материје.

11. Него има још једно својство тако знаменито, и тако обично, да никако није вајде прећи другом предавању док га неспоменем; а то је дивна сила коју имају атоми и молекули да се тако наместе да начине кристал. Ако разгледамо готово ма коју тврду стену, наћићемо да је у великој мери сложена из малих кристалчића, који се стакле и светлуцају на сунцу кад су му окренуте њихове глатке стране. Но у овом су случају кристали помешани један преко другог; али у извесним околностима они се наслажу толико да постану велики, те им можемо да проучавамо облике и својства. Примери од соље, или кристала стене, како се кадгод каже, могу да се нађу тешки по више фуната.

12. Растопите неколико глауберове соли, или салитре у води и оставите тај растоп у каквом суду откуда може полагано да испари, брзо те ће наћи где су се по крајевима суда ухватили кристали, који бивају све то већи што је дуже испаравао онај растоп. Ако их оставите на дну, површине им неће бити правилне; али може да се подигне са дна један мали кристалић и да се обеси у средини течности. Тако вештином он ће да се гоји и нарастиће велики а сачувати при том свој савршени облик. Како се дакле праве ти красни облици, чији је склоп тако савршен, и чији карактер се одржава са тако дивном тачношћу? Мотрите на зидара, кад зида; он сложи циглу на циглу, и зид мало по мало све је виши; не изгледа ли као да код кристала неки невидљиви немар слаже молекул на молекул, док не сагради читаву зграду? Ми добијамо друге појмове о том целом послу, ако и не мање срачуњене за наше дивљење, представљајући, да су мали молекули одарени и сами силом да се ређају један до другог на изванредан начин. Замислите ово обично зидање па да нема зидара а грађи самој да је дата сила да се слаже без никога тако да се од себе граде зидови, куће и споменици па то не би било веће чудо да му се зачудимо, него што заиста бива кад се слаже кристал.

У Карловцима.

В. Вујић,
професор.

НАШИ ПРИЈАТЕЉИ И ДОБРОТВОРИ.

III.

Но гуштер је избирач што се његове руке, стана његовог тиче. Место, што треба гуштеру да послужи за одају, веле да годи његовом начину живота ваља га добро сачувати од непријатељских напаса и најзад да буде у свако доба тако рећи при руци. Стога бира гуштер за своје станиште само оно место, што је изложено пре свега довољној сунчаној припеци — која је гуштеру јако потребна; што је

скривено дубоко испод какве стене или, што је још боље испод каквог, силним и густим маховинама осутог грма и у које се може са више страна у опасности увући. За то гуштер и најрадије пребива у густици шума, да се и око стења ван шума налази. У стану свом остаје гуштер кад је ружно време, кишовито; кад изађе изањ, ретко ће се на далеко одмакнути. Већином је пак гуштер ван стана; поглавнито уприсенцима или се по дуже времена сунча на стазама, вребајући уједно по који залог. Највећма му пријају различите мушице, одзглавара радо куса скакавце и мраве, а хоће да потамани довољан број и обичних глиста и голих пужева, што на носе земљераднику по где који пут и повећу штету. Једном речи гуштер је по својој храни исто тако користан, колико је кртица или друга која животиња. Утом његовом послу помажу га ситни зубићи што су у вилицама доста лабаво понаменгани у неком олуку, да се једва виде. Ма да су ти зуби доста оштри, опет гуштер никад не може ранити опасно човека уједом својим. Истина је ујед му се осети, ал је тај осећај исто као кад би вас ко год уштинuo, злих последица не може ујед имати, јер зубићи не могу да прободу ни најфинију кожицу. Отуда се види, како је неоснован страх оних људи, и млађих и старијих, који се на поглед гуштеров згрозе и убоје, особито ако се кукавна животиња баца у позицију за обрану, те због тога разјани своје вилице колико може. А што непокушају у таквом случају да јојпридодаду какав убрус или другу ствар у уста па да се увере о слабости и немоћи њезињих вилица? Или зар не виде како гуштер свестан своје немоћи, пре свега покушава да умагне, па се тек онда кад нема куда, као и други створ, почне да брани?

Ма да гуштер може доста да се најде којекаквих по нас шкoдљивих нижих животиња, опет има то својство као и змије и корњаче, да је у стању по више месеци да пости — без и једног залогја. А чудно је и то да веома мало пије воде а кад пије он бира; неће да се насрче ма из какве бареса шумскога пута и стазе, него посрче са очевидним уживањем бисерне капице јутарње росе са бујне траве и маховине.

Гуштерови су наши скроз и скроз окретне и веселе животињине. Ваља их само посматрати. Још нам пушањ, што га причине својим брзим змиоликим трчањем, до увета скоро ни допро није, а већ је нестало несташњог гуштера у жбуну или у рупи његовој. Ма да су у природи тако ситни и бојазљиви, опет се, кад их човек ухвати у затвору држи, хоће лако да припитоме и онда примају из руке бубе и скакавце и друге животињине; — и то сведочи да нестоје баш на веома ниском степену душевног развика. Опасило се и то да добро чују и виде; а да су осетљиви, особито према непогоди, види се отуда што јако вољу сунчану топлоту.

Ма да се гуштерови често у друштву виђају, опет се не може рећи да су дружевни; особито се незна да заиста живе увек спаром, женка и мужа. Ови двоје виђају се с пролећа при спаривању подуже времена, а после се канда разиђу. Женка у Јуну месецу снесе по више јаја; та јаја имају жућкасту кору која није тако тврда као у птица, него је кора више налик на кожу. Из тих јаја измиле у Аугусту мали гуштерчићи, који после, пре него што ће се одати зимњем борављењу, свуку са себе кошулицу што после и као матори више пута чине. Неки шумски гуштер не леже јаја него се греје за дуго по читав дан на песку на трбуву лежећи, те се тако млади у самој жениној утроби излегу. Млади гуштерови као и змије и корњаче, веома лагано расту. — скоро кроз читав век, тако да се не да рећи кад је гуштер или змија или корњача израсла. — Што је још код гуштерова знатно, то је, да им неки делови нателу могу лако да се сгрше и одпаду, ал опет брзо на расту, ма да не увек онако као што пређе беше.

Ко што многи сисавци јеж, тркуница и тако даље — зими тако рекућ мртав сан бораве, тако се и гуштерови пре но што ће зима да дође, завуку подземљу. Укоче се и преспавају зиму док их изнова свеж пролетњи зрачак и блага топлота пролетњег сунца непробуди да продуже свој несташни живот, да прикупљају уживања, о којима ће будуће зиме под земљином кором дуго да сањају! —

Ето ти, драги читаоче, и треће врсте наших пријатеља и добротвора. За сад нека буду довољне ове три слике и ја се тврдо надам, да се у теби укоре нило уверење да је међ људма много и много предрасуда у погледу корисних животиња, да ће те предрасуде пасти тек онда, ако се човек не буде сматрао за нешто тако високо, да му не доликује посматрање природних предмета, него ако буде са устројеном марљивошћу упознавао и најмање ствари, које по где који пут голему корист причињивају. У то име, да би се те предрасуде што пре обориле ево и ово неколико редака, а други пут ако буде здравља, изнећу ти природу с друге које стране да је посмотриш, јер је у њој небројених милина и красота, силесија предмита за поуку, размишљање и уживање: јер је она врело, што се никад изцрпети, никад са сушити неће, само јој се ваља приближити искреним осећајем и добром вољом!

Израдио:

А. В. Поповић.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

— У Новом Саду 14 априла. Време је и прошле недеље било усевима врло повољно. Други дан ускрса донесе нам лепу кишну пролетницу која и сад пада мал те не по целој Бачкој. Било је и ситне крупе али није шкодила. Усеви стоје по извештајима са свију страна врло красно, изгледи су свуда врло добри. Вода у Дунаву опада али је још удесна по бродарство.

Житна радња. Ради ускршњи празника била је радња по извањским пијацима слаба. На пештанској пијаци

слабо је шеница нуђена и купована. Прометнуто је целе недеље до 50,000 цен. Цене су крајем прошле недеље стојале. 86 ф. 7 ф. 50—65 н., 85 ф. 7 ф. 40—55 н., 84 ф. 7 ф. 25—40 нов., 83 ф. 7 ф. 10—25 н., 82 ф. 6 ф. 95—7 ф. 10 н., 81 ф. 6 ф. 85—95 н., Пролетна узаншеница 7 ф. 50—52¹/₂ н., нова узаншеница за септембар — октобар 5 ф. 64—65 н. Раж је 4 ф. 30—35 н. Јечам слабо пролази пао је са 15 нов. бележимо: пиварска 2 ф. 90 н. — 3 10 н., за храну 2 ф. 75—85 н. по 72 ф. У зоб и слаба прођа таман за потрошак. Пролетна зоб 1 ф. 72 н. за мај — јуни 1 ф. 70 71 н, септ, — октобар 1 ф. 66—67 н. Кукуруз је пао са 5 новч. банатски је 3 ф. 40—45 н. друге врсте 3 ф. 35—40 н.

Радња са вуном. Слаба је воља за радњу, посао по купце повољнији. Прометнуто је до 1400 цен. од којих половина грубе вуне за стране земље а финија за пештанске и аустријске фабрике. Продато је: 100 цен. средње вуне за чоју по 122—124 ф., 300 цен. пешчане вуне по 64—65 ф., 250 бачке јодпостриге по 68—72 ф. 300 цен. српске цигаје по 78—80 фор. Даље 370 разне вуне ценом по 55—57 ф. Прошле недеље продато је и 100 цен. вуне што је у фабрици прана и то средње и fine по 150—180 фор.

Радња са свињама. У Штајнбруку је радња врло слаба, готово незнатна. Цене су; угарским и српским свињама од 250—400 ф. по 30—31 н., штакле по 29¹/₂—30 н., тешке експорт 30 н. Коцем марта преостало је у оборима 57, 520 ком. свиња. Од тада дотерано је: Из долње Угарске 3410, из Србије 2910, из Влашке 110, угар. железницом 370, из Ердеља 300, са села 20 свега 7120 комада а отерано је на разне стране 6490 остаје дакле 58, 150 ком. од којих је 17, 460 у акцијоним оборима. —

ПОДЛИСТАК.

КАО ШТО ЧЕСТО БИВА.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГ ЖИВОТА.

од С. В. Поповића.

(Настављено.)

VIII.

Прве три, четир године дана текао је живот у Дабићевој кући обичним варошким током. Дабић је бивао већином ван куће, час је ходио за својим послом, час је одмора ради проводио своје време у друштву људи с којима је радио. Јелка није осећала да јој муж фали дома. Кад није била заузета домаћом бригом, проводила је своје време у кругу својих познаница. Лепој, младој госни као што је била Јелка Дабићева, посветио је многи доколни познаник своје време ако и не да јој се удвара, оно да је забави. На Јелкином ведром и безазленом лицу сијала је нека безбрижна мирноћа, да је многи ласкави удварач престолнице осећао да то лице улева поштовања. Јелка није пошла за Дабића из љубави, она је ућуткала своје срце у љубавном жару, да уговне другим жудњама својима, али није било часа, када би оно заборавила била и погледом једним што је дужна мужу своме. Она је радо разговарала са сваким младим човеком у широком кругу својих познаница, она је радо слушала, где се њезини познаници често диве њезином бистром схватању, оштром суђењу, њезином одабраном укусу али то је није заносило. Ти познаници

би се често чудили како је тако даровита, имућна и лепа женскиња могла да пружи руку онако обичном човеку, као што је био Лука Дабић. Многи удварач сновао је своје намере баш на тај непојмљиви одношај, али је клонуо, застао је у својим умишљајима, јер нити је Дабић, нити је Јелка давала повода, за који би се могао ухватити онај, који би хтео да наруши несрећу и блаженство на Дабићевом огњишту, него мир и задовољство у Дабићевој кући.

Дабићева радња толико је напредовала да је покривала велике домаће трошкове и да се полако ширила и разграњивала. Јелка се није много бринула о целој току те радње, њојзи је довољно било, што је видела да јој је муж у стању да јој испуни сваку жељу њезину, да подмири оне силне потребе, које је изискивала кућа што ју је она водила. Често би се заинтересовала за заплетеније појединости у тој спекулантској радњи, али и то више из дугог времена, кад није била заузета важнијим бригама. Угодан, леп и разнобојан живот у престолници заузимао је сву пажњу њезину и она се полако одучавала да разбира за послове свога мужа.

У петој години своје удаје кад се Јелка већ навикавала на мисао да јој бог није дао да рађа, родила је Јелка ћерку. Лука би се био већма обрадовао да је син али није му било ни то криво што је ћерка. Од то доба бивао је чешће дома. Умео би кадшто да се дуже нађе уз Јелку, јер је ћерка у другој години својој често побољевала. —

Од неко доба потужиће се Лука да му послови хрђаво иду и уздануће кад види грдни домаћи трошак, што га детиња болест из дана у дан све повећава. Јелка је била сувише заузета бригом и негом око детета а да би могла посветити времена, да послужи саветом својим у радњама свога мужа. Лука је бивао све то суморнији. Бивало је дана када је доцне долазио дома. Од неко доба као да није више онако миран, често је раздражен; јада се на хрђаве године и трошак све то више расте. Јелка би том приликом искрено тврдила да се не може живети са мање трошка. Дете је у кући, па из дана у дан треба све више и више. Често би у таким приликама долазило до озбиљног разговора, који би се после мало живље расправе свршио с тиме, да је остајало опет све по старом.

По трговачким круговима почело се од неко доба поговарати, да Лука Дабић не ради онолико, колико је некад радио. Неки су говорили да се пољуљао. Једни су то преписивали несретним спекулацијама, други су нагађали да су томе узрок велики губитци на берзи. Почело се јако говорити, да Лука Дабић напушта солидније послове, па се све више и више одаје берзанским спекулацијама.

Јелка је од неко доба приметила, да су познаници, који су код ње много дана у забавама и уживањима проводили постала ређи гости. Кад их је она посећивала, чинило јој се да су према њојзи хладнији.

Она није знала да протумачи од куда извире та промена. Није ни из далека слутила да је положај њезиног мужа у трговачком свету проживео велику промену. Није могла да се довољно извини, што је болешћу своје ћерке препречена да у својој кући чешће дочекује старе познанике. Падало јој је у очи, што се ти познаници већ мање интересују за њезину кућу. На увреде није могла им помишљати, држала је, да је њезино познанство тако деликатно, те је штеди честим посетама, јер зна колике она лебдиза својим јединчетом. Кукавна жена! У срцу је своје била благодарна свету на тој нежној пажњи.

Међу тим су се облаци све то више купили над Јелкином главом. И Дабић се од неко доба тузи да да пати од ужасне главобоље. Било је ноћи када је једва тренуо оком.

Кад га човек погледа пре би рекао да га гризе нека тајна душевна боља него што је доиста био болестан. Јелка није могла да растумачи рашта се Лука тако променуо. Било је дана када је ваздан ћутао, као да је онемио и кад би га она запитала, да јој каже шта га то мучи, избегавао би да јој одговори, изговарао би се да је доста што се он брине, нег она само гледи кућу и дете. Било је опет доба кад је био поверљив, када се тузио да му његови послови задају све то већ бригу. Из тих поверљивих разговора Јелка је такођер бивала забринута али још није могла да слутити опасност што јој грози.

Било је то некако бурно доба. Сав је Беч био узрујан са страха од аустро-пруске војне. Једног дана дошао је Лука кући сав усплахирен. Јелки није до тога дана пало у очи како је изнемогао, остарио под теретом својих брига. Данас се чисто уплашила кад га је видла. Није више оној човек, ни нанешен.

Кад га је запитала шта му је, Лука се збунио. Изговарао се да је имао сувише посла. После неколико тренутака умолио је Лука Јелку да му даде свој потпис, да може њезину алатуру уложити за четрнаест дана у радњу, да изведе неки посао, од кога се нада великом добиту. Јелка је сверовала и потписала је — своју пропаст.

После четрнаест дана пролетео је српске и грчке трговачке кругове, који су радили са Луком Дабићем ужасан глас да је Лука обуставио своја плаћања. Са свих страна појуреше веровници у Лукин стан. Лука је већ трећи дан лежао у тешкој врућици, био је ван себе. Јелки је сад тек било јасно рашта јој је муж у последне доба променуо своју нарав. Још тога дана уверила се да је изгубила све своје имање и да јој муж лебди између смрти и живота. Још је последне уздање било да Лука оздрави па да доведе своју радњу у ред. Девети дан пошлегао је он љутој врућици, умро је и не сазнав у каквом стању оставља жену и дете. По сарани мужа пала је тек Јелка у очајање, код целог великог имања једва је спасла нешто свога материнског накита. Остало је све про-

пало и још није било ни доста да подмири све потражбине. У свету у ком је Јелка жудила да оствара своје идеале о богатству и уживању стојала је она сада самохрана са болесном ћерком а без икаквог наслона за будући живот. Чисто није могла да дође к себи. Чинило јој да је у неком тешком сну. Немило-срдно поступање некадашњих пријатеља а садањих поверитеља њезиног мужа пробудила су их из тог сна. Од толике свите познаника и пријатеља једва је ко год нашао за вредно да је сажали у њезиној несрећи. Већина се чинила невешта. Бурја је протутнила, скрхала, срушила и разнела је сву кућу Луке Дабића. Јелка је видела да у свету у ком је она заузимала знатније место, није више станка за сироту удовицу пропадлог трговца. Али у њојзи се будио понос и само поуздање, који јој уљеваше снаге за даљи опстанак. Она је мати, дужност јој је да живи за своје јединце. Ал куда да се обрне, како да живи?

(Наставиће се.)

РАЗНО.

„Хонвиди.“ У домобранској војсци било је дане 1457 официра, 158,275 војника. Та војска имала је 6912 коња, веридлове острагуше и 90 митраљеза.

Магнати. Тридесет мађарских великаша (магната) спремају се да путују у Цариград да позову султана да сврне у Пешту кад буде пошао на бечку изложбу. Неке новине веле, да та го-спода хоће да привољу султана, да поведе собом и свој харем!

Козакиња. Нека козакиња по имену Марија Петровна, де војка од својих 16 година умолила је козачког хетмана да је прими у војску која иде на Киву, јер јој је жеља, да се одликује у боју. Вешта је свим војничким пословима.

О снази хране. Познато је, да у скаком смоку, којим се људи хране, има две врсте од хране, једна је врста, што нам снагу занавља, а друга је, што нас загрева. У овим најпознатијим смоковима стоје на $\frac{1}{100}$ обе врсте од те хране овако: у 1 оки млеко има $\frac{3}{100}$ снажеће $\frac{8}{100}$ згревајуће скорашње месо има $\frac{14}{100}$ снажеће $\frac{29}{100}$ згревајуће сир $\frac{24}{100}$ згр. шенично брашно несејано $\frac{13}{100}$ сн. $\frac{67}{100}$ згр. шенично брашно сејано $\frac{11}{100}$ сн. $\frac{74}{100}$ згр. ражно брашно има $\frac{10}{100}$ сн. $\frac{72}{100}$ згр. сочиво има $\frac{21}{100}$ сн. $\frac{52}{100}$ згр. пасуљ има $\frac{25}{100}$ сн. $\frac{45}{100}$ згр. пиринач има $\frac{7}{100}$ сн. $\frac{76}{100}$ згр. воће има $\frac{0}{100}$ сн. $\frac{11}{100}$ згр. кртола има $\frac{2}{100}$ сн. $\frac{21}{100}$ згр.

По томе даје 1 ока сира и $\frac{1}{2}$ оке хлеба више хране него 2 оке меса, јер: 1 ока сира има $\frac{24}{100}$ снаж. и $\frac{31}{100}$ згр. $\frac{1}{2}$ оке хлеба има $\frac{5}{100}$ снаж. и $\frac{36}{100}$ згр. свега има $\frac{29}{100}$ снаж. и $\frac{67}{100}$ згр. а 2 оке меса тек $\frac{28}{100}$ снаж. и $\frac{59}{100}$ згр. а колика је разлика у цени, нека сваки рачуни сам и увериће се, да је месо најмање још једанпут скупље.

Пештанске воденице, самлелесу предпрошле године 5,932 цента шенице и 280602 ц. ражи, и изашло је отуда 4,781,370 ц. брашно и 1,187,873 ц. мекиње. Од тога је извезено на поље 1,807,495 ц. а у земљи је потрошено 4,286,691 ц. Свега дакле извезено 6,093,186 цента у вредности 46,179,135 фр. А. в.

Прошле године самлевено је 6,545,119 центи шенице, и 179,594 ц. ражи, и добивено брашна 5,098,848 ц. а мекиње 1,326,916 ц. Од овога извезено је на поље 2,068,826 ц. а у земљи потрошено 4,350,544. Свега начињено је 6,525,371 цен. у вредности 51,613,328 фр. А. в.

ШТА БИВА ПО СЕТУ.

„Народ“. Др. Ј. Суботић који је својим листом „Народом“ заступао начела народне странке, обуставио је лист, јер му није могуће издавати га надаље уз силну вересију од стране претплатника.

Мин. Трефор. На велики петак био је министар Трефор у Панчеву и посетио је том приликом и српске основне школе. На поздрав школ. референта С. В. Поповића одговорио је да је угарска влада пријатељ развитку српских верозаконских школа. Црквеном одбору панчевачке општине који му се жалио против незаконитих поступања бар. Мајтењија одговорио је да ће се скорим сазвати сабор по сабор. изборном реду и да није истина што новине булазне да ће бити деклараторијалног сабора и да ће краљ именовати митрополита.

Смрт нам је уграбила два честита сина нашега народа, једно је Јосим Богдановић тргов. у Руми, честит трговаца ваљан родољуб, а други је млади Стеван Душан Давидовац сн. честитог Србина Саве Давидовца потпуковника у Осеку. Тај младић је умро у 18 год. живота као питомац виернајштатске војене академије.

У Сентомашу је умро тамошњи честити кнез Аврам Дунђерски. Био је велики српски родољуб и стекао је себи неумрлих заслуга за општину и српске школе у Сентомашу. Бог да га прости!

О Ускрсу венчала се у Бечу ћерка Њег. величанства надвојводкиња Гизела са баварским принцем Леополдом. Све бечке новине киште од описа те велике свечаности, поводом које је бивши министар Шмерлинг за своје заслуге цару и држави добио највиши (мађарски) орден велики крст св. Стевана. Новине пишу да је царева кћи добила само 220,000 фр. мираза а муж јој нема више него 18,000 фр. годишњег прихода.

Угарски сабор отпочиње своје седнице 3-ћег маја п. р.

Уредник „Обзора“ осуђен је због пет новијих штампарски парница на месец дана затвора и 1700 фр. глобе. Против њега подигнуто је још 15 парница. —

Далматински посланици, што су у бечком рајскрату с Немцима гласали покрећу лист „Земљак“ да перу себи образ помоћу владиног диспозиционог фонда.

Српски министар Ристић отишао је у очи ускрса у Беч. Новине веле да носи ручно писмо кнеза Милана на грофа Андришија (?) Ристић ће веле порадити да се поврате „добри-суседопријатељски одношаји“ између Србије и Аустрије. —

Пољак Земијалковски постао је аустријски министар. Пре тога био је градоначелник у Лавову. —

Немачки цар удаће скорим једну ћерку своју за једног од руских великих кнезова. Новине се љуте што та немачка принцеза мора да пређе у православну веру.

Кнез Милан путоваће као што новине пишу у Цариград султану на поклоненије, па ће после добити тврђаву мали Зворник.

Бечка изложба отвориће се 1-ог маја. Први дана плаћа се за улазницу 50 фр. иначе доцније 1 форинту а недељом 50 новчића.

Кнез Никола црногорски доћи ће такођер да походи изложбу у Бечу.

у Пешти се опет појављује зао гост — колера, ако окупи по Бечу врло ће сметати посетиоцима изложбе.

Српско нар. позориште купило је у друштву са честитим родољубом госп. Данчићком Манојловићем позоришну зграду у Н. Саду за 20,000 фр. Сретно да Бог да!

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ“. — УРЕДНИК: Стеван В. Поповић.

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.